

KÜRESEL SU POLİTİKALARI VE SU YÖNETİMİ!

İnş. Müh. Dursun YILDIZ
Su Politikaları Uzmanı

Özet

21. Yüzyıl, “Küresel Isınma’nın yaratacağı tehditler” üzerine yapılan vurgular ve artan tartışmalar kadar “su üzerine küresel politika ve strateji girişimlerinin” de arttığı bir yüzyıl olarak başlamıştır.

Dünya üzerinde 1.2 milyar insan güvenilir içme suyundan yoksun yaşarken, 2.4 milyar insan da sağlık koşullarına uygun suya erişememektedir. Her gün çoğunluğu çocuk ve yaşlılardan oluşan yaklaşık 14 ila 30 bin kişi suyla ilgili önlenebilir bir hastalıktan dolayı yaşamını yitirmektedir. Bir yandan bu durumun daha da kötüleşeceğini gösteren projeksiyonlar yapılmakta diğer taraftan ise su üzerine küresel ticari politikalar oluşturulmaktadır.

Son dönemde suyun bir insan hakkı olarak kabul edilmesi yerine ticari boyutu öne çıkartıp bir insan gereksinimi olarak kabul edilmesi anlayışı yaygınlaşmaya başlamıştır. Ancak bu politikalar toplumun gelir düzeyi en düşük kesimlerinin yaşamsal bir doğal kaynak olan temiz ve yeterli miktarda suya erişimlerini zorlaştırmaktadır. Suyun bir insan hakkı olması dolayısıyla su politikalarının adalet ve hakkaniyet ilkelerine dayanan etik bir çerçevesi olmalıdır. Kamu sektörünün bu konudaki sorumluluklarını özel sektöre devretmesini teşvik eden politikalar sosyal adalet anlayışına da zarar vermektedir.

Günümüzde sürdürülebilir su yönetimi, suyun sadece planlı, verimli ve geleceğe de kalacak şekilde

Dünyadaki çevresel bozulmalar üzerinden yürütülen politikalarla su yönetiminin ticarileşmesi değil, “suyun korunarak en geniş kesimlerin ulaşabileceği bir sosyal ve kamu hizmeti anlayışı ile yönetilmesi” sağlanmalıdır.

değil, insanların yeterli suya ulaşma hakkını da içerecek şekilde uygulanmalıdır. Dünyadaki çevresel bozulmalar üzerinden yürütülen politikalarla su yönetiminin ticarileşmesi değil, “suyun korunarak en geniş kesimlerin ulaşabileceği bir sosyal ve kamu hizmeti anlayışı ile yönetilmesi” sağlanmalıdır.

Giriş

Su kaynakları yönetimi bir ülkede sosyoekonomik gelişmenin ve kalkınmanın anahtar unsurlarından birisi olup, gelişme ve kalkınma ile doğrudan ilişkili sektörler açısından çok önemli ve stratejik bir rol oynar. Bir anlamda ülke kalkınmasının başlıca itici gücü olur. Su kaynaklarının planlı bir şekilde geliştirilmesi ve verimli ve akılcı olarak yönetilmesi hem toplumsal fayda hem de ulusal yarar açısından önem taşır. Ülkemizin sınırlarının %22’sinin nehirlerden oluşması ve brüt su potansiyelimizin %36’sının sınıraşan su havzalarında yer alması, suyun ülke çapında eşitsiz

dağılımı, kirlenme ve çevresel bozulmalar ve su üzerine artan küresel politikalar su kaynaklarımızın geliştirilmesini ve yönetimini daha da önemli kılmaktadır.

Hızla artan dünya nüfusu dünya yüzeyine eşitsiz olarak dağılan su kaynaklarının korunmasını ve sürdürülebilir olarak geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Ancak bu sürdürülebilir su yönetimi anlayışının ticari odaklı değil insan odaklı olması gereklidir. Su yaşamsal bir doğal kaynak olma özelliği taşımaktadır Bu nedenle de insanın temiz ve sürekli içme suyuna sahip olması bir insan hakkı olarak ele alınmalıdır. Son dönemde “küresel ısınma” şeklinde kullanımı uygun görülen “çevresel bozulmalar” aslında bir yanıyla su kaynaklarının kirlenmesine de neden olmaktaydı. Bunun yanı sıra iklimsel nedenlerden dolayı su kaynaklarındaki azalma olasılığı “su kaynakları yönetiminin” küresel politikalarla yeniden ele alınmasını ve suyun ticari bir meta olarak değerlendirilmesine de ortam oluşturmuştur. Son dönemde küresel düzeyde etkilerini hissettiren su sıkıntısı karşısında uluslararası düzeyde belirlenen politikalar suya erişimin bir insan hakkı olarak kavramsallaştırılmasıyla çalışmaktadır.

Küresel Isınma ve Sürdürülebilir Su Yönetimi Kavramları

Son yıllarda doğal dengenin bozulması sonucu ortaya çıkan olumsuz gelişmeler Küresel Isınma ve Sürdürülebilir Su Yönetimi kavramlarını öne çıkartmakta ve su

kaynaklarını daha akılcı, ekonomik ve etkin kullanılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bugün gündemde çok sık yer alan “Küresel Isınma” ve “Sürdürülebilir Su Yönetimi” kavramlarının her ikisi de bu alanda küresel kullanıma sunulan diğer bazı kavramlar gibi sorgulanmalı ve çok dikkatlice kullanılmalıdır. Küresel ısınma şeklinde yaygın olarak kullanılan ve sonuçları daha çok iklimsel değişiklikler olarak yaşanan bu kavramın, çok uzun süredir doğal yaşamı tehdit eden “çevresel bozulma” kavramı içerisinde ele alınması daha uygundur. Bu yaklaşım, ortaya çıkan sorunun sebep sonuç ilişkisinin daha açık bir şekilde kurulması ve soruna bütüncül ve sosyal bir bakış ile çözüm arayışını kolaylaştıracaktır. Diğer taraftan “sürdürülebilir su yönetimi” kavramı da suyun esas olarak insan için sürdürülebilir olması gerektiğini ve her insanın temiz ve yeterli miktarda suya ulaşmasının bir insan hakkı olduğu yaklaşımını da içermelidir. Özetle bu teknik terimlere su konusunda yüklenen anlamlar ticari uygulamalara değil toplum için ifade ettiği anlamın ağırlığı ile ele alınmalıdır. Çünkü bu kavramlarda ele alınan doğal kaynak yaşamsal ve yokluğunda yerine başka hiçbir şeyin ikame edilemeyeceği bir doğal kaynak olan SU’dur.

Suya Erişimde Eşitsizlikler ve İnsan Hakkı Olarak Su

Yenilenebilir tatlı su kaynakları dünya yüzeyinde mekâna ve zamana göre eşitsiz bir dağılım göstermektedir. Bu nedenle de özellikle dünyanın belirli bölgelerinde kıt bir doğal kaynak durumunda bulunmaktadır. Coğrafi olarak bu eşitsiz dağılım farklı sosyal tabakaların ve ülkelerin su kullanımında da eşitsiz bir dağılım olarak da ortaya çıkmaktadır.

Özet olarak dünya üzerinde 1,2 milyar insan güvenilir içme suyundan yoksun yaşarken, 2,4 milyar insan da sağlık koşullarına uygun suya erişememektedir. Her gün çoğunluğu çocuk ve yaşlılardan oluşan yaklaşık 14 ila 30 bin kişi suyla ilgili önlenemez bir hastalıktan dolayı yaşamını yitirmektedir.

Yapılan araştırmalar 2001 yılı itibarıyla Gambia’dan Nepal’e Angola’dan Paraguay’a kadar 62 az gelişmiş ülkede yaşayan yaklaşık 2,2 milyar kişinin 4,5 litreden başlayarak değişen miktarlarda günde kişi başına ortalama 50 litreden daha az içme ve kullanma suyu kullandığını ortaya koymuştur. (Gleick 2005). Bu da dünya nüfusunun yaklaşık üçte birinin, içme ve kullanma suyu ihtiyacının en alt sınırının da altında su tüketerek yaşadığını ortaya koymaktadır.

Su üzerine oluşturulan küresel politikalar dünyadaki yoksul kesimin su gibi yaşamsal bir kaynağa ulaşma konusundaki “insan hakkı”nı elinden almaktadır. Bu nedenle bu politikaların mevcut ve olası olumsuz sonuçlarının daha anlaşılır bir şekilde açıklanması önem taşımaktadır.

Su hakkı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde özellikle belirtilmemiş olmasına rağmen, kavramsal açıdan bakıldığında suya erişim hakkının insan haklarından biri olduğu açıktır. Çünkü su insanca bir yaşam için gerekli en temel koşuldur. Bu nedenle de herkesin kişisel ve evsel kullanım için yeterli, güvenli, fizikî olarak ulaşılabilir ve bedeli ödenebilir suya erişme hakkı vardır.

Su yetersizliği ile ilgili birçok farklı kriter bulunmasına rağmen yukarıdaki dünya haritası dünyadaki genel su yetersizliğinin bölgesel dağılımı açısından bir fikir vermektedir. Bu haritadaki mavi alanlar su sıkın-

tısının olmadığı veya çok az yaşadığı bölgeleri göstermektedir. Turuncu alanlar yaklaşan su sıkıntısına, kırmızı alanlar fiziki su kıtlığına sarı alanlar ise ekonomik su sıkıntısına işaret etmektedir.

Dünyada Su Kaynakları Yönetimi Nereye Gidiyor!

“Roma hukukundan bu yana, insan oğlunun egemenlik kuramadığı ve özel mülkiyete konu edemediği varlıkların başında gelen suyun bu özellikleri 20. yüzyılda, tartışma gündemine gelmiştir. Dünya ölçeğinde halen tartışılan başlıca iki politika seçeneğinden birincisine göre;

- **su bir insan hakkıdır**, kamu yararı ilkesi doğrultusunda olabildiğince ucuz olarak yurttaşın kullanımına sunulmalıdır.

İkinci seçeneğe göre ise;

- **su bir insan gereksinimidir**. Ticari bir meta olması nedeniyle de bedeli piyasa gerekleri doğrultusunda müşteri tarafından karşılanmalıdır.

Su, 1970’li yıllardan sonra uygulanan küresel yeni liberal ekonomik politikalar çerçevesinde, ikinci seçenek doğrultusunda uygulanan reform çalışmaları kapsamında, dünya ölçeğinde giderek bir meta olarak değerlendirilmektedir.”

Su, gelişmiş ülkeler ile küresel şirketler için, 1990’lı yılların başlıca gündem maddelerinden biri olmuştur. 21. yüzyıl, dünya genelinde ve özellikle az gelişmiş ülkelerde su kaynaklarının nasıl yönetileceği üzerine uzun erimli strateji belirleme çabaları ile açılmıştır.

Suyun Küresel Ticareti

Suyun küresel ticaret için en önemli anlaşma, 1994 yılında Dünya Ticaret Örgütü’nü oluşturan anlaşmalardan biri olarak imzalanan Hizmet Ticareti Genel Anlaşması’dır. Bu anlaşmanın 2000 yılı Ocak ayından

buyana sürdürülen genişletilme ve derinleştirme müzakerelerinin 11 ana gündem maddesinden biri **“Su iletim sistemleri, enerji ve atık su işleme”** olmuştur.

Bu anlaşma ile suyun çıkartılması, işlenmesi, iletimi hizmetleri serbest piyasa koşullarında gerçekleştirilmesi kabul edilmiş ve su, Dünya Ticaret Örgütü sistemi ve hukukunun güvencesinde en önemli ticari kâr alanlarından biri yapılmıştır.

“Bugün dünya nüfusunun yalnızca %5’i suyu ulusötesi şirketlerden satın aldığı halde, bu şirketlerin yıllık gelirleri dünya petrol ticaretinin yıllık gelirinin yarısına ulaşmış durumdadır.”

2000’li yılların başında uzmanların su endüstrisi için yaptıkları yıllık gelir tahminleri ise 400 milyar dolar ile petrol gelirlerinin %40’ı ya da dünya ilaç sanayinin üçte biri düzeyindeydi [2].

1998 yılında, bu kez Dünya Bankası Raporu’nda su piyasasının 800 milyar \$’a yükselmesinin beklendiği yer aldı. Fakat Dünya Bankası, 2005 yılında su piyasasının büyüme hedefini revize ettiklerini ve yeni tahminlerin 1 trilyon doları aştığını açıkladı.

Yaşanan bu gelişmeler insan yaşamının vazgeçilmez unsuru olarak toplumsal bir değer olan suyun artık ekonomik bir değer ve kâr alanı olarak tanımlamakta olduğunu

ortaya koymaktadır. Su kaynaklarının ulusötesi şirketlerin doğrudan yatırım - işletme - alanı olması ve suyun serbestçe küresel ticarete konu edilmesi, her ülkede öncelikle su yönetiminde kamunun etkisinin azaltılması anlamına gelmektedir. Günümüzde, dünyanın pek çok yerinde su, mülkiyeti ve işletmeciliği ile birlikte kamu yönetiminin tekelindedir. Suyun yönetimi ‘arz-yönlü’ yapılmaktadır. Bir başka deyişle, su düşük maliyetle sübvansé edilerek ödeme gücüne bakılmaksızın toplumsal yaşamın gereksinimlerini koşulsuz karşılama ilkesine göre sunulmaktadır.

Ulusötesi şirketler bu yönetim modelinin kaldırılmasını ve yerine ‘talep yönlü’ yönetim modeli getirilmesini istemektedirler. Bunun anlamı, suyun tüm maliyeti hesaba katılarak, piyasa fiyatlandırma sistemi üzerinden sunulmasıdır. Böyle bir işleyişi en iyi yapacak olan yönetim modelinin kamuda değil piyasada; kamu işletmelerince değil özel şirketlerce yürütüleceği ileri sürülmektedir.

Küresel Politika Belirleme Çabaları

Suyun ekonomik bir mal olarak ele alınmasını açıkça öneren ilk uluslararası girişim, 1992’de Dublin’de toplanan Su ve Çevre Konulu Uluslararası Konferans olmuştur. Aynı yıl Rio’da gerçekleşen Çevre ve Kalkınma Konulu BM Konferansı’nda

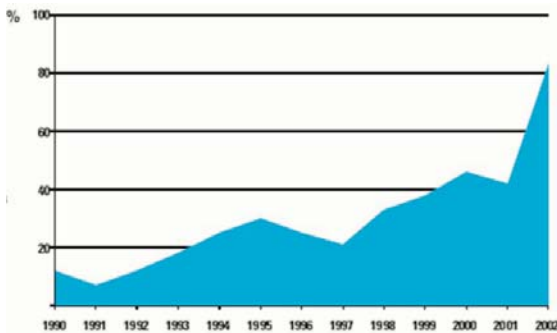
da suyun ‘eko-sistemin bir parçası, doğal bir kaynak ve sosyal ve ekonomik bir mal’ olarak algılanması gerektiği belirtilmiştir. Su kaynakları sorunu, asıl olarak Rio’dan sonra dikkat çekmiş, 1997’de BM Genel Asamblesi Özel Oturumu, “Gündem 21 Uygulamaları İçin Program Oluşturma” çağrısı yapmış, bu kapsamda tatlı su kaynaklarına ilişkin bir strateji çizmek üzere, 1998-2002 yıllarında çalışacak bir çalışma grubu oluşturmuştur. 2000 yılı başlarında Hollanda’da Dünya Su Forumu II toplanmış ve “Dünya Su Vizyonu ve Eylem Planı” geliştirilmiş, ancak sonuçlar küresel şirketler tarafından doyurucu bulunmamıştır.

2001 yılı sonlarında Almanya’nın ev sahipliğinde toplanan “Tatlısu Konferansı”ndaki yaklaşım, program ve eylem planlarının nasıl uygulanabileceği üzerine odaklanmıştır.

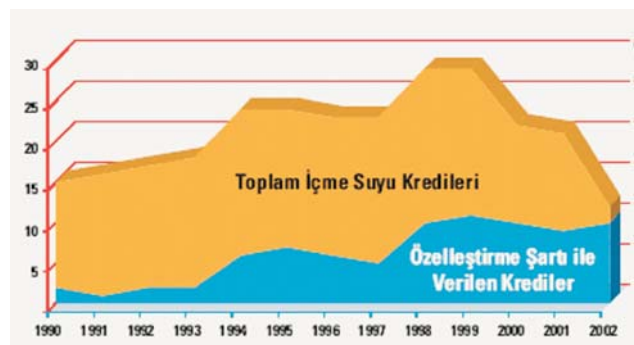
BM Çalışma Grubu, Dünya Su Forumları ve Almanya Konferansı, diğer irili ufaklı çok sayıda toplantı ile birlikte, 2002 yılı Eylül ayında yapılan Rio+10 dünya toplantısında alınan kararlar ulusal devletlerin önlerine su yönetimine ilişkin açık kararlar olarak koyulmuştur.

Su Sektöründe Dünya Bankası Kredileri İle Gelen Özelleştirme

1990 -2002 yılları arasında Dünya Bankası tarafından verilen su alanındaki özelleştirme kredileri bu

Dünya Bankası Tarafından Su Alanında Özelleştirme İçin Verilen Kredilerin Yıllara Göre Artan Oranları [1]

Dünya Bankası Su Kredileri [1]

dönem sonunda üç kat artmıştır. Dünya Bankası 1990-1995 yılları arasında 21 adet özelleştirme kredisi vermiş bu sayı 1996-2002 yılları arasında yaklaşık üç kat artarak 61'e çıkmıştır.

1990-2002 yılları arasında Dünya Bankası tarafından su temini kredisi verilen 276 proje üzerinde yapılan incelemede bu kredilerin en az 84 adedinin su alanında özelleştirme şartı ile verildiği belirlenmiştir.

Dünya Bankası 1980'lerde az gelişmiş ülkelerin kamu kurumlarında reformlar için yapısal uyum kredileri oluşturduğunu açıklamıştır. 1980'li yıllar boyunca 64 ülkeye 191 adet olmak üzere toplam 27,1 milyar dolar kredi veren Dünya Bankası, 1990'lı yıllar boyunca 98 ülkeye 346 adet kredi vermiştir. Bu kredilerin toplam tutarı bu dönemde 71,7 milyar dolar olmuştur. 1999'a kadar verilen yapısal uyum kredilerinin % 70'i özelleştirme şartına bağlanmıştır.

1996-1999 yılları arasında Dünya Bankası'nca onaylanan 193 adet yapısal düzenleme kredisinin %58'i-ne karşılık gelen 112 adedi su alanında özelleştirme şartı ile verilmiştir. Dünya Bankası'nın yukarıda belirtilen teşvik ve özelleştirme politikaları sonunda, 1990'larda dünyada su ile ilgili özel şirketler sadece 10-15 ülkede aktif iken 2002 yılında bu şirketler 56 ülkede iş yapar duruma gelmişlerdir [2].

BM Raporunda Yoksulluk ve Su Krizi Uyarıları

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından hazırlatılan "2006 Küresel İnsani Gelişme Raporu"nda, güç dengesizliği, yoksulluk ve küresel su krizine dikkat çekilmiştir.

Bu raporun önsözünde sorunun köklerinin, yoksulluğa, eşitsizliğe ve eşit olmayan güç ilişkilerine dayandığı savunulmuştur. Raporda

artan su sıkıntısının kamu politikaları ve uluslararası işbirliği yoluyla aşılabileceğine ve önlenilebileceğine de vurgu yapılmıştır.

Su sıkıntısının her şeyden önce yoksulların krizi olduğu görüşünün dile getirildiği raporda, temiz suya erişimi olmayan her üç kişiden ikisinin günlük gelirinin 2 doların altında olduğu, üç kişiden birinin gelirinin ise günde 1 doları ancak bulduğu belirtilmiştir.

Raporda, su sorunun çözülmesinde başarı sağlamak için dört şart ise;

- suyun insan hakkı olarak görülmesinin sağlanması,
- suya erişim ve halk sağlığının geliştirilmesi için ulusal stratejiler hazırlanması,
- uluslararası yardımın artırılması ve küresel bir eylem planının geliştirilmesi olarak sıralanmıştır.

Küresel Politikaların Etkisinde Türkiye

Halen ülkemizde çeşitli amaçlar için tüketilebilir su kaynağı potansiyelimizin % 36'sı geliştirilmiştir. 2006 yılı başı itibarıyla ülkemizde kişi başına yıllık su tüketimi yaklaşık 600m³ olarak gerçekleşmiştir. Halen ülkemizde su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesi ve yönetiminde kaynakların rasyonel kullanımına ve sürdürülebilir kalkınmaya yönelik politikalar etkin bir şekilde uygulanamamaktadır.

Daha önceki bölümlerde sözü edilen su üzerine küresel politikalar Dünya Bankası, Dünya Su Konseyi, Birleşmiş Milletler, Küresel Su Ortaklığı gibi birçok uluslararası örgüt ve toplantılar eli ile sürdürülmektedir. Bu çalışmalar belirli bir aşamaya gelmiş olup, artık ülkelerde yapısal ve kurumsal değişikliklerin önerilmesi ve desteklenmesi sürecine girilmiştir.

Su kaynakları üzerinde küresel çapta ilerleyen hegemonya çabaları Arjantin, Bolivya, Gana, Filipinler, Güney Afrika ve Nikaragua gibi ülkelerde büyük toplumsal muhalefetle karşılaşmıştır. Türkiye'de ise, bu süreç ilk sonuçlarını her yönüyle ortaya koymuş durumdadır. Dünyanın en büyük su şirketleri, Antalya'da belediye su işletmeciliği imtiyazına 10 yıllık süre ile el koymuş; İzmit'te Yuvacık Barajı işletme imtiyazı 16 yılına yine bir küresel şirkete devredilmiş; Çeşme - Alaçatı ile Bursa su işletmeciliğinde benzer imtiyazlar çıkarılması için Dünya Bankası devreye girmiştir.

25 milyondan daha fazla kişiye hizmet veren 16 büyükşehirin su ve kanalizasyon idaresinin elde ettiği toplam su geliri yaklaşık 3 katrilyon TL'dir [4]. Bu değer DSİ Genel Müdürlüğü'nün 2007 yılı yatırım bütçesinden fazladır. Bu nedenle elde edilecek su gelirlerinin kamu finansman mekanizması içinde kalması ve hizmetin sürekliliği ve genişletilmesi amacıyla kullanılması önem taşımaktadır. Su hizmetlerinin özelleştirilmesi bu gelirlerin kamu finansmanı döngüsü yerine piyasa ve uluslararası borsa döngüsünde hareket ederek uluslararası mali sisteme doğru akması sonucunu doğuracaktır. Bunun sonucunda da kamu finansman kaynakları daralacaktır.

Tarımsal sulama yönetiminde "katılımcı sulama yönetimi özelleştirmeleri" projesi yine Dünya Bankası kredileri ile uygulamaya girmiştir. Bütün bu gelişmeler karşısında hem merkezi hem de yerel yönetim düzeyinde zafiyete uğratılmış ve yenilenmemiş kamu kurumlarından esasa yönelik herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır. Doğal olarak, kamu kurumlarındaki bu zafiyetin sürmesi küresel ölçekli politikaların uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. Süreç bu alanda hizmet veren Köy

Hizmetleri Genel Müdürlüğü, DSİ Genel Müdürlüğü ve İller Bankası gibi merkezi kurumsal yapıların tasfiye edilmesinin de içerisinde yer aldığı bir su yönetimi politikasının uygulanmasına doğru hızla yol almaktadır.

Dünya Bankası ve uluslararası finans kuruluşlarının politikaları doğrultusunda ilgili kurumlarda “Sulama Suyunun Satış ve Dağıtım”ının da özelleştirilerek bu hizmetin de özel sektör eliyle verilmesinin yasal

altyapısı da 09.05.2008 tarih ve 5762 sayılı yasa ile hazırlanmıştır. Bu kapsamda öncelikle Diyarbakır-Silvan, Balıkesir, Manisa sulama suyu özelleştirilmesinin gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

Bu yasanın özellikle 6200 sayılı DSİ Yasa’sını ilgilendiren bölümü, devletin hükümlerlik haklarını zedeleyici bir sonuç ortaya çıkartmaktadır.

Kamuya ait sular, Anayasamızın 168’inci maddesine göre, devletin hüküm ve tasarrufundadır. Devletin

hüküm ve tasarrufunda olan, devletin egemenlik haklarının çok açık bir biçimde izlenebileceği bu doğal kaynaklarla ilgili ihtilafların kamu hukuku çerçevesinde çözümlenmesi zorunludur. Bu sularla ilgili yapı-ışlet-devret modeliyle yapılacak sözleşmelerde ihtilafların genellikle tahkim yoluyla çözümleneceği hususunda hükümler konulmaktadır. Hele sözleşmenin taraflarından biri veya birkaçı yabancı uyruklu şirketler ise bu konuda uluslararası tahkim kurallarını ileri sürerek dayatmalar yapılabilir.

Yasa kabul edilmiş ve böyle bir sözleşmeyle, sınır ötesi akan ya da sınır oluşturan ırmaklarımızdan kaynaklanarak, yapı-ışlet-devret modeliyle yapılacak sulama tesislerinde uluslararası tahkim kuralı sözleşmede yer aldığı takdirde devletin akarsular üzerindeki egemenlik haklarına yabancı hakem heyetleri dâhil edilmiştir.

Diğer taraftan YİD Modeli ile yapılacak şebekelerden yararlanacak çiftçiden alınacak olan ücretin yasadaya dayanağı yoktur. Zira ülkemizde kamuya ait suyun metre-küp saniye olarak satışını düzenleyen bir su kanunu yoktur. Ancak tüm bunlara rağmen özelleştirme için gerekli yasal altyapının oluşturulmasına yönelik çalışmalar çok hızlı bir şekilde sürdürülmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Yenilenebilir tatlı suyun doğada bulunuşu zamana ve mekâna göre büyük değişiklikler göstermektedir. Dünya nüfustaki hızlı artış ve suya olan taleplerin çeşitlenerek artması, kirlenme ve iklim değişikliği bu yaşamsal öneme sahip kaynağın daha verimli ve akılcı yönetilmesini zorunlu kılmıştır. Bu da suyun sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi anlamına gelmektedir. Gerek “küresel ısınma”, gerekse “sürdürülebilir

su yönetimi” kavramlarının önemi ve sonuçları bilimsel veriler ışığında önemsenmelidir. Ancak bu kavramların son 15 yıldır uygulamaya konulan su üzerine küresel politikaların uygulama araçları olarak kullanılmasına karşı da dikkatli ve duyarlı olunmalıdır.

Son dönemde su kaynakları ve su hizmetleri yönetiminin küreselleşme politikaları ekseninde şekillendirilmesi çabaları ve bu konuda uluslararası şirketlerin pazar bulma atakları artmıştır. Çok uluslu şirketler, dünya nüfusunun hızla arttığını ve suyun yakın bir gelecekte çok kıymetli bir iktisadi mal haline geleceğini öne sürerek su kaynaklarının daha etkin ve verimli kullanılması için birçok uluslararası platformda özelleştirme uygulamalarını destekleyen politikaları savunmaktadır.

Su, gelişmiş ülkeler ile küresel şirketler için, 1990’lı yılların başlıca gündem maddelerinden biri olmuştur. Dünya Bankası’nın su kaynakları yönetimi konusundaki kredilerinin büyük bölümü özelleştirme şartına bağlanmıştır. Uygulanan bu küresel politikalarla gelişmekte olan ülkelerde yatırımcı kamu kurumlarının planlama - uygulama gücü kırılmakta ve merkezi kamu yönetim yapısının tasfiyesi gerçekleştirilmektedir. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü kapatılarak görev ve yetkileri İl Özel İdarelerine devredilmiş, İller Bankası kapatılmak üzere yasal hazırlıklar yapılmış, DSİ Genel Müdürlüğü’nün ise içi boşaltılarak büyük oranda işlevsiz hale gelmesi sağlanmıştır. Bu kapsamda son 5 yılda DSİ Genel Müdürlüğü’nde çalışan yaklaşık 2500 deneyimli idari ve teknik personel kurum dışına çıkmak zorunda bırakılarak bu tasfiyenin önemli bir bölümü de gerçekleştirilmiştir.

Ancak uygulanan bu küresel politikaların sonuçlarını yaşayan ülke

deneyimleri de dikkate alındığında suyun toplumsal bir değer olarak daha çok kamu mülkiyetinde ve kamu işletmeciliğinde kalmak zorunda olduğu ve artan oranda küresel ticaret konusu yapılamayacağı ortaya çıkmaktadır.

Dünyada yaşanan bu gelişmeler ülkemizde de yansımaları bulmuş su kaynakları yönetimi politikalarımızla birlikte kurumsal yapılarımız da etkilenmiştir.

Ülkemizdeki su yönetimi kurumsal yapısı çok parçalı, dağınık, koordinasyon zorluğu taşıyan ve yetki karmaşalarına neden olan bir yapıdır. Bu çok başlılık nedeniyle kurumlar faaliyet alanlarında birbirinden bağımsız projeler de gerçekleştirmektedir.

Geliştirilmeyi bekleyen büyük su potansiyelimize karşı su yönetimindeki çok parçalı yapının ortaya çıkardığı olumsuzluklar su kaynakları yönetiminin kurumsal yapısının kapsamlı bir biçimde yenilenmesini zorunlu kılmaktadır. Doğal olarak bu yeni kurumsal yapı tercih edilecek teknik, ekonomik ve sosyal politikalar temelinde şekillenecektir. Verimli bir su yönetimi için,

- İhtiyaçlarımıza
- Kalkınma stratejilerimize
- Özgün koşul ve olanaklarımıza en uygun modeli yaratmamız gerekmektedir.

Bunun yanı sıra suyun yaşamsal öneme sahip bir doğal kaynak olduğu ve bu nedenle de ekonomik olmaktan daha çok toplumsal değeri göz önüne alınarak geliştirilmesi gerektiği göz ardı edilmemelidir.

Ülkemizde su yönetiminin yeniden yapılanması ve bundan sonra uygulanacak su yönetimi politikalarının tespiti yukarıda sayılan nedenlerle

büyük önem taşıyan bir süreç olacaktır. Bu dönemde suyun bir insan hakkı olması gerektiğini savunan kişi kurum ve kuruluşların toplumsal baskı unsuru olarak çalışmalar yapması gerekmektedir.

Bu süreçte su yönetiminin kurumsal yapısının yeniden oluşturulmasında bu hizmetin bir kamu hizmeti olduğu ve kamu yararı anlayışı ile ulusal çıkarlarımız gözetilerek ele alınması gerektiği mutlaka dikkate alınmalıdır.

Kaynaklar

[1] **Dursun YILDIZ (Ed.), 2007** Ed. Su Raporu. Ulusal Su Politikası İhtiyacımız. USİAD Yayını. Ulusal Sanayici ve İşadamları Derneği, Haziran 2007 Ankara.

[2] **Water Barons, 2003.** The Center For Public Integrity, 2003.

[3] **World Bank, 2006.** Irrigation and Water Resources with a Focus on Irrigation Prioritisation and Management Economic Sector Work (ESW). Working Paper. Water Resources and Institutions. June 2006.

[4] **Birgül AYMAN GÜLER (Ed.), 1999.** Su Hizmetleri Yönetimi-Genel Yapı. TODAİE Yerel Yönetimler Araştırma ve Eğitim Merkezi. Yayın No: 289, Aralık 1999 Ankara.

[5] **Kudret ULUSOY, 2007.** Küresel Ticaretin Son Hali Su Pazarı Kristal Yayınları.

[6] **Tayfun ÇINAR, Hülya K. ÖZDİNÇ (Ed.), 2006.** “Su Yönetimi” Küresel Politika ve Uygulamalara Eleştiri, Memleket Yayınları Ankara Temmuz 2006.

[7] **Gleick, P.H, 2004.** “The World’s Water 2003-2004”, Island Press. Washington D.C.